

INTERVJU / Tena Štivičić, dramatičarka

Do avtobiografij sem sumničava

Gregor Butala

V Mestnem gledališču ljubljanskem bodo nocoj kot sklepno premiero na velikem odru pripravili uprizoritev drame *3 zime* hrvaške dramatičarke Tene Štivičić. Ta že dlje časa živi v Londonu, kjer so omenjeno besedilo leta 2014 krstno uprizorili v Narodnem gledališču, zanj pa je avtorica prejela tudi nagrado Susan Smith Blackburn 2015, ki jo v New Yorku podeljujejo najboljšim v angleščini pišočim dramatičarkam. V drami se prepletajo zgodbe več generacij neke zagrebške družine na ozadju prelomnih zgodovinskih dogodkov preteklih nekaj desetletij.

Dramo 3 zime lahko beremo kot družinsko sago ali zgodovinsko fresko, v vsakem primeru pa odpira širok nabor tem. Katero je bilo vaše glavno izhodišče zanjo?

Zamisel izhaja iz anekdotičnega dejstva, da so se v naši družini po materini strani že štiri generacije rojevale samo ženske. V nekem trenutku sem se zavedela, da so te štiri generacije živele skozi obdobje nekaj več kot sto let, ki je bilo po eni strani izredno pomembno z vidika ženske zgodovine, obenem pa odraža dramatične zgodovinske premike – moja prababica je bila rojena v avstro-ogrski monarhiji, babica v Kraljevini Jugoslaviji, moja mama med drugo svetovno vojno, sama sem se rodila v SFRJ, zdaj pa živimo v Hrvaški oziroma EU. Tako sem si zaželela iz tega narediti dramo, v kateri bi vsaka generacija prek spleta osebnih in družbenih okoliščin naredila korak naprej v izobraženosti in ozaveščenosti.

Nekje sem zasledil, da ste jo pisali kar tri leta.

Tudi to je bil splet okoliščin (*smeh*). Delno je šlo pri tem za dinamiko nekega programa za dramatike, v okviru katerega sem začela raziskovati in pripravljati prvo različico besedila, a sem delo zaradi drugih projektov večkrat prekinila in nato na-

daljevala. Potem se je drama preselila v National Theatre, kjer sem jo izpopolnjevala še leto in pol. Mislim pa, da je bil tako dolg proces nastajanja besedila v prid: pisanje take zapletene zgodbe, v kateri se prepleta toliko likov in zgodovinskih obdobj, je kot bi pisal več dram hkrati. Vsaka prekinitve mi je omogočila, da sem do besedila vzpostavila nekaj potrebne distance.

Kolikor razumem, se angleška in hrvaška različica besedila nekoliko razlikujeta. Je bilo treba za britansko občinstvo, ki zgodovine območja nekdanje Jugoslavije morda ne pozna dobro, prilagoditi določene vsebine ali dialoge?

Vsaka različica deluje na svoj način; pri hrvaški sem v dialogih dopustila razvoj nekaterih motivov, ki imajo lahko pri nas večplasten pomen, medtem ko bi v angleščini delovali kot nerazumljiv balast. Vsebinski poudarek pa je bil ves čas na družini, to je tudi tisto, s čimer se občinstvo identificira. Se mi pa zdi, da je za gledalce dobrodošel izziv, če drama neke prepoznavne družinske situacije umesti v kontekst, ki jim je morda nekoliko manj znan in zahteva več intelektualnega vložka. Le redkim se je zdelo predstava težko razumljiva, navsezadnje sem se trudila, da politično dogajanje ne bi bilo plakratno, ampak tesno prepleteno z življenjem oseb v drami.

Ste kot avtorica predloge sodelovali pri procesu nastajanja predstave v National Theatre? Kolikor vem, je to v Angliji dokaj pogosto, sploh kadar gre za krstne izvedbe...

Na začetku sem, vendar sem se nato umaknila. Mislim, da se mora dramatik v določenem trenutku ločiti od besedila ter ga prepustiti igralcem in njihovi interpretaciji, četudi je to lahko boleče.

So se igralci kaj ukvarjali z zgodovinskim in sociološkim kontekstom, da bi bolje razumeli osebe iz drame?

Prebirali so knjige, gledali filme, režiser je dal vsakemu od njih tudi domačo nalogo: pripraviti so morali referat o tem ali onem vidiku drame.

No, meni se je zdelo še najbolj bistveno, da niso poskušali posnemati »naših ljudi«, temveč so snov ponotranjili in nato like uspešno oblikovali po svoje.

Na začetku ste omenili, da ste navdih za dramo dobili pri svoji družini. Koliko je sicer v njej avtobiografskih vsebin? Lik Alise, recimo, ravno tako živi v Londonu in se domov vrača le občasno...

Mislim, da je pisanje vselej na neki način avtobiografsko. Izjema so tisti, ki pišejo avtobiografije, takrat postane sumničava, ker se mi zdi, da tu res vstopamo v prostor fikcije. Alisa je bila zame predvsem instrument. Je oseba, ki se v zgodbi pojavi po tistem, ko je že prevzela določene britanske vrednote in pogled na svet – je torej nekakšen most do britanskega občinstva. Obenem pa je avtsajderka, nekdo, ki se vrne domov in ga je svet spremenil, medtem pa se je spremenil tudi dom, kar je prav tako znan motiv, čeprav gre pri njem po navadi za moškega.

Alisa se ob vrnitvi domov zmrduje nad novoizumljenimi »tradicijami«, spremenjenimi vrednotami in nekakšno regresijo družbe. Kakšni so vaši občutki o trenutnem stanju duha na Hrvaškem, kjer smo podobno kot v Sloveniji priča revizionizmu in naraščanju nestrpnosti?

Položaj na Hrvaškem je skrb vzbujajoč. Država je nedvomno v krizi, ne le ekonomski, temveč morda še bolj moralni. Seveda ni edina, ne na Balkanu ne v Evropi. Javni diskurz kaže na hudo ideološko razslojenost, dejstvo, da vse agresivnejša retorika ne doživi ne javne obsodbe ne kakšnih drugih sankcij, kar po mojem mnenju ni naključje, pa nakazuje, da nas čakajo zelo nevarni časi.

Mislite, da je naključje, da bodo 3 zime skoraj hkrati prišle na repertoar v Ljubljani in Zagrebu?

Ne vem (*smeh*). Imam pa občutek, vsaj kolikor spremljam naše gledališče, da obstaja zanimanje za teme, ki se dotikajo soočanja s preteklostjo in

raziskovanja identitete. Tu je po mojem mnenju prava vloga gledališča: vprašanja pripadnosti, nacionalnosti in starih razprtij se pri nas nenehno vračajo in premlevajo, toda na precej jalov način, podvržen najnižjim strastem in namenjen predvsem hujskaškemu nabiranju političnih točk. Nikoli pa ni odločnega soočenja s travmami ali prevzema odgovornosti. Pri tovrstnih razpravah lahko gledališče ponudi svoj prispevek, ki bo premišljen, konstruktiven in plemenit. x

Vprašanja pripadnosti, nacionalnosti in starih razprtij se pri nas nenehno vračajo in premlevajo, toda na precej jalov način, podvržen najnižjim strastem in namenjen predvsem hujskaškemu nabiranju političnih točk.

»Dramatik se mora v določenem trenutku ločiti od besedila in ga prepustiti igralcem, četudi je to lahko boleče,« meni Tena Štivičič, katere delo smo na slovenskih odrih že lahko spoznali s predstavama Spet ta nedelja (MGL, 2002) in Fragile! (Slovensko mladinsko gledališče, 2005). ✎ Josip Šeri